

**SOSIAALITYÖ
YHTEISKUNTAKRITIIKKINÄ
JA
VOIMAANTUMISEN VÄLINEENÄ**

Niina Koskelin
Diakonia-ammattikorkeakoulu
Diak Etelä, Järvenpää
Opinnäytetyö, kevät 2012
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosionomi AMK

TIIVISTELMÄ

Koskelin Niina, Sosiaalityö yhteiskuntakritiikkinä ja voimaantumisen välineenä, Diakonia-ammattikorkeakoulu, Diak Etelä, Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi AMK. Opinnäytetyö, kevät 2012. 38 sivua.

Tämä opinnäytetyö on teoreettis-käsitteellinen tutkimus, jossa reflektoin teoriaa ja kirjallisuutta oman kokemuksen avulla. Tarkastelin sosiaalista yhteiskunnassa ja pyrin hahmottamaan mikä on sosionomin yksilöllinen ja yhteisöllinen tehtävä. Etsin teoreettista kehystä sosiaalityölle, sen aktiiviselle roolille ja sille yhteiskuntakritiikille, jonka sosiaalityö tuo näkyväksi.

Oman kokemuksen reflektointi pohjautui kokemukseen, jossa sosiaalityötä tekevän roolista, jouduin vaihtamaan avuntarvitsijan rooliin ja pääsin tutustumaan sosiaalisen kenttään myös toisesta näkökulmasta.

Sosiaalipedagogisesta teoriasta löysin osuvaa ajankuvausta. Se pystyi kuvaamaan jälkiteollisen yhteiskuntamme tarpeita siitä, miten tärkeää on sosiaalityössä tukea ihmisiä kasvattamaan itse itseään ja vastaamaan valinnoistaan. Etenkin freireläinen näkökulma sosiaalipedagogiikkaan, jossa painotettiin tiedon ja tiedostuksen tuomaa vapautusta yksilön voimaantumisen välineenä toi teoriaan niitä eettisiä arvoja, joita olin jäänyt kaipaamaan henkilökohtaisessa kokemuksessani avuntarvitsijana.

Halusin löytää myös konkreettisia välineitä, joilla kykenisin sosionomin työssä toteuttamaan näitä sosiaalityön yhteiskunnallisia tavoitteita ja tukea yksilöitä voimaantumaan mahdollisimman dialogisin menetelmin sekä lisätä tällä tavoin sosiaalisen vahvistumista yhteiskunnassa.

Oma kiinnostus ja harrastuneisuus taiteiden luomiin mahdollisuuksiin veivät minut kirjallisuusterapeuttisten menetelmien ääreen sosiaalityössä. Sanataide tarjosi luontevia väyliä tunteiden ilmaisun, itsen löytämisen ja minuuden rakentamiseen.

Yhteiskunnallinen ja sosiaalityön kiinnostus kohdistui tässä erityisesti nuorten syrjäytymisen ehkäisyyn, joka on noussut valtakunnallisestikin keskeiseksi teemaksi maamme ikärakenteen muuttumisen johdosta. Painotin tästä syystä työssänikin ensisijaisesti jonkin uuden löytämistä nuoria tukevana, voimaanuttavana ja vahvistavana elementtinä. Löysin sellaisen mielestäni ryhmätoiminnan ja kirjallisuusterapeuttisten menetelmien yhdistelmästä.

Asiasanat: postmoderni aika, sosiaalityö, sosiaalinen, sosiaalipedagogiikka, syrjäytyminen, kirjallisuusterapeuttiset menetelmät.

ABSTRACT

Koskelin, Niina, Social work as a critique of society and as a tool for empowerment. Language: Finnish 38p. Diaconia University of Applied Sciences, Järvenpää. Spring 2012. Degree Programme in Social Services. Degree: Bachelor of Social Services

This thesis is a theoretic study, in which I reflect on theory and literature using my own experience. I aimed to look at the social in society and to look at the role and mission of a bachelor of social services in society. I looked for a theoretical framework for social work and its active role and its social critique.

The reflection of my own experience was based on the fact that I had to change my role from a social work employee to a needy person and had a change to see the social work from another angle.

I found the framework for the current challenge about how to support people to take responsibility for their own lives based on social pedagogy theory. Freire's viewpoint about how information will set people free and empower people gave me the ethical values that I had looked for in my role when I needed help. I also looked for concrete tools to enable empowerment in society. Tools that would support societal goals of social work and also to support individuals.

My own interest in culture introduced me to literature therapy. It offers natural ways of expressing emotions and constructing one's own self. I was also especially interested in the challenges related to young people that are in danger of being socially excluded, so the tool I looked for should support pre-emptive measures against social exclusion. This is made possible by working in groups, which has strengths especially dealing with young people, who need the other people to act as mirrors for themselves. I ended up planning a functional group of literature therapy to be used with young people, to support and empower them.

Keywords: postmodern time, the social, social work, social pedagogy, exclusion, literature therapy

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	5
2 TUTKIMUSKYSYMYKSI JA - MENETELMÄ.....	8
3 TUTKIMUKSEN TAUSTAA JA KÄYTETYT KÄSITTEET	10
4 AMMATTILAISEKSI EI SYNNYTÄ, VAAN KASVETAAN	16
5 SOSIALIPEDAGOGIIKKA SOSIAALITYÖSSÄ.....	19
5.1. Sosiaalipedagogiikka ja Freire.....	20
5.2 Sosiaalipedagogiikkaa omassa elämässä.....	22
6 MIKÄ AVUKSI	24
6.1 Kirjallisuusterapia mahdollisuutena	25
6.2 Nuoruus, yksinäisyys, ryhmä.....	27
7 NUORTEN KIRJALLISUUSTERAPEUTTINEN RYHMÄ VÄLINEEKSI.....	30
8 POHDINTA	32
LÄHTEET.....	37

1 JOHDANTO

Mikäli ajatellaan, että yhteiskunnallisessa muutosvaiheessa, yhteiskunnan rakenteet ja toimintatavat kyseenalaistuvat (Kolkka, Mantela ym. 2009, 53). Taidamme juuri nyt elää murroksen aikaa. Ainakin sosiaalityössä näytävät muutostarpeet tulleen hyvin ajankohtaisiksi.

Etenkin vallitseva talouskeskustelu ja sen sidokset sosiaalityöhön haastavat palveluita rakenteellisiin muutoksiin. Teollisen kehittymisen aikaa ja nousukautta on kutsuttu moderniksi ajaksi (Sutinen 2009, 76). Yhteiskuntapoliittisesti murrokseen liittyy samanaikaisesti sekä ideologioiden että rakenteiden muutosta. (Kolkka ym. 2009, 53). Suomen itsenäisestä historiasta löytyy ainakin neljä aikaisempaa murrosta, joita ovat olleet itsenäistyminen ja sisällissota, toinen maailmansota, 60-luvun rakennemuutos ja nyt elämämme jälkiteollisen ajan murros (Emt.)

Viimeistään valtioiden kauppaa koskevan säätelyn vapauduttua ja vapaiden markkinoiden kasvettua, ovat markkinat ottaneet ja saaneetkin ennakoimattoman ison vallan. Juuri tätä vapaiden markkinoiden säätelyä todellisuutta on alettu kutsua postmoderniksi ajaksi. Markkinat eivät ole entiseen tapaan hallittavissa ja siksi koko aikaamme leimaa ennustamattomuus sekä epävarmuus. Se on muuttanut yhteiskunnan yhteistä ajattelua. (Sutinen 2009, 78.) Usein muutosta ihannoidaan, vaikka samanaikaisesti toivotaan nimenomaan pysyvyyttä ja jatkuvuutta (Kolkka ym. 2009, 53).

Jostain syystä yhteiskunnan vaurastuminen ei ole tuonut helpotusta julkiseen talouteen tai lisäresursseja hyvinvoinnin turvaamiseen yksilötasolla. Päinvastoin monet ilmiöt ovat kääntyneet huonompaan, sosiaalisesti vähemmän kestäväään suuntaan. Tästä syystä tulevaisuuden uhkakuviksi ovat muodostumassa syrjäytyminen, eriarvoistuminen, köyhyys ja yksinäisyyden lisääntyminen (Kolkka ym. 2009, 66.) Aikaamme liittyy myös huoli kansakunnan kahtiajakautumisesta (Emt.). Samaan aikaan edellisen 90-luvun laman jäljiltä on yhteiskuntaamme jäänyt pysyväksi ilmiöksi rakenteellista ja sitkeää pitkäaikaistyöttömyyttä. On

myös huomioitava, että nykyään työttömyys saattaa olla yksilön omakin valinta (Sutinen 2009, 79).

Postmoderni aika on siis haastanut vahvasti sitä perinteistä läntisen kapitalismin käsitettä, jossa ainoastaan niillä, joilla on varma työpaikka, on myös taloudellisesti turvattu tulevaisuus ja oikeus täysipainoiseen kansalaisuuteen (Sutinen 2009, 78). Ihmisammattilaisella onkin suuri haaste olla tietoinen siitä merkitysten maailmasta, johon on itse syntynyt kyetäkseen myös sellaisen ihmisryhmän ja ihmisen kohtaamiseen, joilla merkitysrakenteet ja tulkinnat ovat muodostuneet eri lähtökohdista. (Kolkka ym. 2009, 30.)

Postmodernissa ajassamme olisikin oltava mahdollisuuksia osallistua yhteiskuntaelämään hyvinvointia tuottavana kansalaisena työn puutteesta huolimatta. Yhteiskunta tulee ymmärtää ja kokea refleksiiviseksi, jolla tarkoitetaan, että yhteiskunnalta odotetaan myös kykyä sopeutua ja kohdata omien rakenteiden tuottamia ongelmia. (Sutinen 2009, 75-79).

Tässä opinnäytetyössä pohdin toisenlaista, dialogisempaa tapaa tehdä sosiaalityötä ja siihen liittyvää ohjaustyötä. Sosiaalityö on osaltaan aina myös yhteiskuntakritiikkiä, koska se etsii vaihtoehtoja niihin tilanteisiin, joissa osallisuus vaarantuu.

Oma erityinen huoli ja kiinnostuksen kohde on yhtäläinen valtiomme kanssa ja painottuu nuorison syrjäytymisen ehkäisyyn. Olen hakenut ja löytänyt valtion strategioista ja hankkeista tukea nuorten asemaan yhteiskunnassa. Esimerkiksi maassamme toimiva kansallinen sosiaali- ja terveydenhuollon kehittämissuunnitelma, Kaste 2012-2015 on asettanut tavoitteita sosiaali- ja terveydenhuollon rakenteiden sekä palvelujen asiakaslähtöisyyden parantamiseksi myös nuorten osalta. Painopisteenä selvästi on, että ongelmien ratkaisusta siirryttäisiin fyysisen, henkisen ja sosiaalisen hyvinvoinnin aktiiviseen edistämiseen. (Sosiaali- ja terveysministeriö i. a.)

Myös omassa elämässä on tapahtunut vakavia asioita, sairastuin 32-vuotiaana, kahden pienen lapsen äitinä. Se vei itseltäni hetkeksi liikuntakyvyn lisäksi kyvyn

täysipainoiseen äitiyteen ja työelämään. Kokemus laittoi minut hyvin konkreettisesti kohtaamaan, millaista oli siirtyä sosiaalialan ammattilaisesta avuntarvitsijaksi.

Vajaakuntoisena "uuden paikan" etsiminen yhteiskunnassamme herätti myös monia toiseuteen ja ulkopuolisuuteen liittyviä kysymyksiä. Kokemus ravisteli työidentiteettiäni sosiaalialan ohjaajan tutkinnon suorittaneena ja lastensuojelukokemusta tehneenä työntekijänä. Otin tyrmistyneenä vastaan viranomaisten ja ammattiauttajien kohtelua todeten, miten herkästi syntyy kokemus siitä, ettei tule autetuksi.

Tämän kokemuksen vuoksi kohdallani pelkkä fyysinen kuntoutuminen ei ole ollut riittävää, vaan olen joutunut etsimään työni perusteet uudelleen.

2 TUTKIMUSKYSYMYS JA - MENETELMÄ

Työni tarkastelee sosiaalista yhteiskunnassa ja sosiaalialan työtä jännitteessä, jossa se on yhteiskunnallista toimintaa, mutta samalla sisältää järjestelmiin kohdistuvaa kritiikkiä. Olen lähtenyt etsimään vastausta siihen, mitä sosionomin osaaminen on. Mikä on sen yksilöllinen ja yhteiskunnallinen tehtävä?

Tätä työtä tehdessäni en ole työelämässä ja siten eräänlainen ulkopuolisuus on haastanut etsimään sellaisia tapoja tehdä työtä, jotka vahvistaisivat sosiaalista yhteiskunnassamme.

Tutkimustehtäväni on: Sosionomin yhteiskunnallisen ja yksilöllisen tehtävän teoreettinen taustoittaminen

Kyseessä on teoreettis-käsitteellinen tutkimus, jossa kirjallisuuteen perehtymällä, käsitteitä avaamalla ja yhteiskunnallista taustaa kuvaamalla etsin ammatillista asiantuntijuutta, näkemystä ja teoreettisia perusteita sosionomin työlle. Aineisto perustuu pääsääntöisesti kirjallisuuteen ja reflektoin teoreettista tietoa osittain oman kokemukseni avulla. Tutkimuksellisessa viitekehyksessä tämä vastaa laadullista tutkimusta.

Perinteisesti teoreettinen tutkimus perehtyy tutkimuskohteeseen ajatusrakennelmien kautta. Siinä ei havainnoida tutkimuskohteita välittömästi, vaan kohteesta pyritään hahmottamaan selityksiä, rakenteita tai käsitteellisiä malleja aiemman kirjallisuuden pohjalta. (Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a.)

Teoreettis-käsitteellisen tutkimustavan tutkimuksella ei ole myöskään selvää tutkimusmallia. Se pyrkii itsenäiseen, kriittistä ajattelua vaativaan, lukeneisuutta osoittavaan tutkimukseen. Se ei kuitenkaan ole pelkkää referointia, vaan siinä on pyrittävä yhdistämään itsenäinen sekä reflektioiva ajattelu kokonaisuudeksi, joka pystyy antamaan loogisen vastauksen esitettyyn teoreettiseen ongelmaan. (Kajaanin ammattikorkeakoulu i. a.)

Laadullisessa tutkimuksessa pyritään tarkastelemaan ihmisten käyttäytymistä heidän omasta näkökulmastaan (Helsingin yliopisto i. a.)

Tavoitteena on ymmärtää ilmiötä ja teoretisoida niitä. Ihmisten toimintaa ja käyttäytymistä ei juurikaan voi tutkia sellaisenaan, mutta sen ilmentymien ja käsitteiden avulla sitä voidaan tarkastella. (Emt.).

3 TUTKIMUKSEN TAUSTAA JA KÄYTETYT KÄSITTEET

Median esittämä kuva maailmasta on hämmentävä ja kysymyksiä herättävä. Myös siksi koen tärkeäksi selvittää niin työntekijän kuin kansalaisen näkökulmasta aikamme eetosta. Käsitteitä tässä työssä ovat postmoderni aika, sosiaalityö, sosiaalinen, syrjäytyminen, sosiaalipedagogiikka sekä kirjallisuusterapeuttiset menetelmät.

Yhteiskunnallinen osaaminen, jota sosionominkin asiantuntijuus edellyttää, nimitetään myös ymmärrykseksi sosiaalisesta yhteiskunnassa. Ymmärryksen toteutuminen vaatii yhteiskunnan toiminnan ja roolin jatkuvaa tarkastelua ja seuraamista. Tulkintaa yhteiskunnallisen makrotason ja jokaisen elämänpiirin mikrotason toimintamahdollisuuksista (Kolkka ym. 2009, 11.) Sosiaalinen koskee inhimillistä vuorovaikutusta eli kaikkea sosiaalista toimintaa yhteiskunnassa. Tämän vuoksi siihen sisältyy myös poliittinen ja taloudellinen toiminta siltä osin kuin vuorovaikutus niissä toteutuu (Emt.). Sosiaalisen kysymys kietoutuu moninaistuvassa maailmankuvassa ensisijaisesti yhteiskunnan vastuuseen kansalaisistaan. Sosiaalinen ei ole kuitenkaan selkeä yhteiskunnan osajärjestelmä, vaan kaikkea yhteiskuntaelämää koskettava ulottuvuus, jonka haltuun ottaminen on hankalaa. Parhaimmillaankin siitä saavutetaan ainoastaan näkökulmia. Tästä syystä sen olemassaolon perusteluun joudutaan valitettavasti käyttämään usein paljon voimavaroja. Sosiaaliseen, oikeudenmukaisuuteen ja yhteiskunnalliseen tasa-arvoon liittyvät aiheet ja keskustelut häviävät herkästi tehokkuuden ja talouden teemoille (Emt. 31 .)

Kun taloudellisen liberalismien ja globalisaation ideat alkoivat todenteolla toteutua 1990-luvulla, pääomien sääntelyyn sekä kansalliseen teollisuuteen perustunut järjestelmä purkautui. Muutos tapahtui samaan aikaan myös poliittisen ideoinnin tasolla. Idea kansallisesta hyvinvointivaltiosta vaihtui ideaan kilpailuvaltioon. (Kananen & Saari 2009, 120.)

Kilpailukyky ja tuottavuus ovat nousseet keskeisiksi käsitteiksi. Näiden ideoiden siirtymisestä yhteiskuntapolitiikan keskiöön on seurannut uusia tapoja ajatella

hyvinvointivaltion roolia ja sosiaalipolitiikkaa (Kananen & Saari, 2009, 135.) Kilpailukyky on nyt avainsana, jolla perustellaan hyvin erilaisia toimia. Jopa monet sosiaalipolitiikan osa-alueet, kuten tulonjako, sosiaaliturva ja aktivointi perustellaan suhteessa tuottavuuteen ja kilpailukykyyn (Kananen & Saari, 2009, 135.)

Yhteiskuntapoliittista keskustelua hallitsevat nykyisin ekonomistinen hyötyajatelu ja individualismi, joilla on vaikutuksena sekä syrjäytymiskeskusteluun että sosiaalityön tehtäviin ja paikkoihin (Juhila 2006, 66).

E erityisen hankalaa on julkisella sektorilla, koska sen toiminta ei ole markkina-perusteista. Tuottavuuden mittareilla on muutoinkin hankala kuvata työmoraalin ja ammattietiikan merkitystä (Sutinen 2009, 138.) Tästä huolimatta erityisesti terveydenhuollossa tuottavuus ja tehokkuus ovat olleet erittäin keskeisiä lähtökohtia toiminnan arvioinnille.

Sosiaalisen puuttuminen nähdään johtavan tilanteeseen, jossa yhteiskunta unohtaa vähäosaiset ja sosiaalisia ongelmia tuottavat rakenteet. Arvoperusteisten pohdintojen sijaan korostetaan ulkoisia voimia ja rakenteellisia muutostekijöitä (globaali talous, ikärakenteen muutos) ja ollaan valmiita hyväksymään yksiselitteisiä ehtoja, kuten julkisen talouden supistaminen (Kolkka ym. 2009, 31)

Yhteiskuntapoliittisesti individualismi tarkoittaa pitkälti sitä, että yksilöiden oma toiminta ja henkilökohtaiset valinnat korostuvat, useimmiten sosiaalisen ja hyvinvointivaltiollisen ajattelun kustannuksella (Juhila 2006, 67.) Markkinalogiikka edellyttää subjekteja ja tällöin myös individualismi ja ekonomismi liittyvät yhteen ja siitä syntyy yrittäjiä ja kuluttajia. Näin ollen sosiaalityöntekijänkin rooliin muodostuu yrittäjyyden elementtejä. Hän tarjoaa asiakaskuluttajilleen tuotteistettuja palveluja. Käytännössä valinnat pääsääntöisesti tekevät kuitenkin, vaikkakin asiakkaan roolissa, julkisen sektorin toimijat. Palveluita tuottavat julkinen sektori, järjestöt ja yksityiset yrittäjät, mutta kyseessä ovat enemminkin näennäismarkkinat (Juhila 2006, 68.)

Tämä edustaa myös puhetta niin sanotusta NBM:stä. New Public Management on oppi uudenlaisesta julkisesta johtamisesta. Sen ajatuksena on pieni julkinen

sektori, kilpailuttaminen ja markkinaohjautuvien mallien käyttö. (Kolkka ym. 2009, 31)

Markkinavapauteen liittyä oleellisesti myös vastuu omista vallinnoistaan ja niiden seurauksista. Asiakkaita pyritään kohtelemaan vapaina suhteessa omaan toimintaansa ja ajatukseen sisältyy oletus, että seurauksia pystymään suunnittelemaan ennakolta. Työssä lisääntyvästi käytettävien henkilökohtaisten suunnitelmien ja sopimusten tekemisellä onkin tarkoitus vastuuttaa ja sitouttaa asiakas itse omalta osaltaan ja työntekijä omaltaan. (Juhila 2006, 68)

Ekonomismin, individualismin ja vastuun yhteen kietoutuminen synnyttää kuitenkin oikeutetusti yhteiskunnallista huolta vastuuttomasta ja hallitsemattomasta markkinoiden logikasta sekä oman elämänsä suhteen holtittomista kansalaisista. Tästä syntyy paradoksaalista suuntausta, jossa korostetaan mahdollisimman suurta yksilön vapautta samaan aikaan, kun saatetaan kohdentaa erityisiä toimenpiteitä vapautta väärin käyttäviin kansalaisiin (Juhila 2006, 70.)

Sosiaalityö toimii yhteiskunnassa kohdassa, jossa odotetaan valmiutta ja vaa-detta vastata siihen jatkuvaan muutokseen, jonka yhteiskunnan muutos tuo yksilöiden arkeen. Tästä sosiaalityön herkkyydestä johtuen työn luonne on muuttunut voimakkaasti refleksiiviseksi. Tällöin ainoastaan jatkuva kriittisyys käytännön työhön ja opittuun teoriaan mahdollistavat monimutkaisessa ja ennalta arvaamattomassa maailmassa kyvyn mukautua vastaamaan postmodernin yhteiskunnan tuottamiin ongelmiin. (Juhila 2006, 77.)

Postmodernissa ajassa esiintyy väitteitä, että yhteiskunnan käsite olisi peruteltua korvata sosiaalisen käsitteellä. Sosiaalisen käsite mahdollistaisi nykyisen liikkuvuuden ja monimuotoisuuden kuvaamisen paremmin kuin yhteiskuntakäsite, jonka ymmärretään koostuvan rakenteista ja instituutioista. (Sutinen 2009, 79.)

Vaikka rakenteet, käsitteet ja ympäristö ovat alituisessa muutoksessa sosiaalityön tehtäväksi jää edelleen tukea, auttaa ja eheyttää yksilön, yhteisön ja yhteiskunnan välisiä vuorovaikutussuhteita. (Sutinen (2009, 79.)

Sosiaalityö on kenties yksi keskeisin niistä hyvinvointivaltion ammatti-aloista, joiden tehtäviin kuuluvat syrjäytymisen vastainen toiminta, syrjäytymisprosessien katkaiseminen ja syrjäytyneiden kansalaisten liittäminen takaisin yhteiskuntaan (Juhila 2006, 52.)

Syrjäytymisen käsitteestä on tullut osa yleiskieltämme ilman, että sitä useinkaan määritellään. Tarkemmin määrittelemättä se niputtaa helposti yhteen pitkäaikaistyöttömiä, mielenterveys-, ja päihdeongelmaisia sekä työ- tai koulutuspaikkaa vailla olevia nuoria. Syrjäytymisen voidaankin ajatella ilmentävän sosiaalista osattomuutta. Tällöin sillä tarkoitetaan työttömyyttä, harrastamattomuutta, kouluttamattomuutta ja kulttuurielämän ulkopuolisuutta. (Juhila 2006, 53.) Syrjäytymiskeskustelu keskittyi pitkään työikäisten ja aikuisväestön ongelmiin. Viime vuosina lapset ja nuoret ovat saaneet myös yhä enemmän tilaa syrjäytymisestä puhuttaessa. Tällöin ei tarkoiteta, että he kuuluisivat edellä mainittuihin ryhmiin, vaan yritetään ennemminkin kuvata syrjäytymisriskiä, paikantaa tulevaisuuden potentiaalisia syrjäytyjiä. (Juhila 2006, 54.)

Tämä tarkoittaa, että syrjäytymistä ei hahmoteta täysin sattumanvaraiseksi ilmiöksi, vaan syrjäytymisriski liitetään määrättyihin ryhmiin, joihin yhteiskunnallinen huoli kohdennetaan. Riskinäkökulma tuo yhteiskuntapolitiikan tehtäväksi määrittellä, miten elämäntilanteisiin liittyviä riskejä ennaltaehkäistään. Ennaltaehkäisyn näkökulmasta ensisijaiseksi toimenpiteeksi nähdään ihmisten arkielämän rakenteiden tukeminen ja vasta toissijaiseksi erityiset toimenpiteet (Juhila 2006, 56.)

Riskien määrittely on sosiaalityön näkökulmasta hankalaa. On aihetta suhtautua riskiryhmien määrittelyyn myös tietyllä varauksella. Monien riskien ennakointi ja ehkäisy on mahdollista, mutta keskittyminen ainoastaan riskiryhmiin kaventaa yhdenvertaisuuden käsitettä. Se jättää tarkastelun ulkopuolelle myös sen tosiasian, että nykyisessä ajassa on syrjäytyminen mahdollista kenelle tahansa. (Sutinen 09, 79).

Tulevaisuuden sosiaalista määrittää käynnissä oleva ikärakenteen muutos väestössä. Työssäkäyvien suhde ikääntyneisiin työssä käymättömiin on dramaat-

tisesti muuttumassa. Työvoimapulan arvioidaan tulevaisuudessa olevan todellinen ongelma ja tässä yhteydessä nyt näkyvissä oleva nuorison syrjäytyminen nousee yhdeksi keskeisimmistä teemoista yhteiskunnassamme.

Yleisesti arvioidaan, että nuorten syrjäytymisen onnistunut ehkäisy perustuu paljolti varhaiseen puuttumiseen, mutta etenkin eri tahojen väliseen yhteistyöhön sekä työntekijöiden ja nuorten välittömään ja jatkuvaan vuorovaikutukseen. (Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskus 2004).

Tämän hetkiseen hallitusohjelmaan on kirjattu, että nykyisen hallituksen lapsi- ja nuorisopolitiikka parantaa nuorten kasvu- ja elinoloja. Tukee nuorten aktiivista kansalaisuutta, sosiaalista vahvistamista, terveitä elämäntapoja, nuorten kasvua ja itsenäistymistä. (Jyrki Kataisen hallitusohjelma 2011). Hyvä näin, nähtäväksemme jää kuinka poliittinen päätöksenteko tässä onnistuu.

Meillä on tällä hetkellä myös verrattain uusi lastensuojelulaki, joka astui voimaan vuoden 2008 alusta. (laki 2007). Lastensuojelulaissa määritellään lastensuojelua laajasti ja yleisluontoisesti, mutta hyvinvointivaltion ideaa vielä kunnioittaen. Universaalina näkökulmana edustaen laissa todetaan, että lasten ja nuorten hyvinvointia pyritään edistämään niin paljon, että se ehkäisisi varsinaisen lastensuojelun tarvetta. Riittävän ja varhaisen tuen uskotaan estävän ongelmien syntymistä ja niiden pahenemista (Terveystieteiden tutkimuskeskus i. a.)

Lastensuojelulain 4 pykälä tiivistää koko lain henkeä hyvin:

Lastensuojelun on edistettävä lapsen suotuisaa kehitystä ja hyvinvointia. Lastensuojelun on tuettava vanhempia, huoltajia ja muita lapsen hoidosta ja kasvatuksesta vastaavia henkilöitä lapsen kasvatuksessa ja huolenpidossa. Lastensuojelun on pyrittävä ehkäisemään lapsen ja perheen ongelmia sekä puuttuttava riittävän varhain havaittuihin ongelmiin. (Laki 2007.)

Kansallisessa hyvinvointiohjelmassa (Kaste 2012-2015) todetaan, että koko väestölle suunnatun hyvinvointia ja terveyttä edistävän työn lisäksi olisi aiheellista kiinnittää erityistä huomiota riskiryhmiin. Tämän vuoksi yksi Kasteen alai-

sista osaohjelmista painottuu lapsiin, nuoriin ja heidän perheisiinsä. (Toimenpide 5.) Tämän osaohjelman mukaan vahvistetaan ehkäiseviä sekä varhaisen tuen palveluja sekä kehitetään lastensuojelua. Terveys- ja hyvinvoinnin laitos i. a.)

Näyttää siltä, että lainsäädäntö ja valtakunnalliset hankkeet tukevat hyvin johdonmukaisesti ehkäisevän tuen merkitystä, kannustavat rakenteellisiin muutoksiin järjestelmissä ja haluavat selvästi ehkäistä lasten ja nuorten syrjäytymistä.

Nykyisten rakenteellisten uudistusten myötä palveluita tuotetaan jo monin eri tavoin ja erilaisissa toimintaympäristöissä. Niiden kautta aukeaa myös mahdollisuuksia tehdä työtä hyvin moninaisesti. Esimerkiksi järjestöjen toiminnassa on voitu toteuttaa uusia, ennakkoluulottomia tapoja, joissa yhdistetään esimerkiksi sosiaali- ja kulttuurityön elementtejä.

4 AMMATTILAISEKSI EI SYNNYTÄ, VAAN KASVETAAN

Järjestelmällisesti ja itsenäisenä koulutusalan ”sosiaalialan koulutusta” on annettu 1980-luvulta alkaen. Termi vakiintui käyttöön keskiasteen koulu-uudistuksen myötä. Nykyisin sosiaalialan ammattikorkeakoulutuksessa koulutetaan asiantuntijoita, sosionomeja edistämään yksilöiden, perheiden ja yhteisöjen sosiaalista turvallisuutta ja hyvinvointia. (Murto, Rautniemi, Fredrikson, ym. 2004, 26.) Sosionomin osaamisen tarve vaihtelee asiakasryhmien ja paikallisten olosuhteiden mukaan. Koulutus on siksi monitieteistä ja opinnoissa korostuvat teoreettiset, käytännölliset ja eettiset sisällöt. Koko koulutuksen ajan pyritään tietoiseen ja reflektiiviseen asiantuntijuuteen. Opintojen sisällöt auttavat analysoimaan yhteisöjen ja yhteiskunnallisten rakenteiden toimintaa, mahdollisuuksia ja rajoituksia sekä yksilöllisiä tarpeita, rajoitteita ja kulttuurisia eroavuuksia. (Murto ym. 2004, 23-28.) Usein todetaan myös, että sosiaalityön erityisyys on sen yleisyys.

Ammatillisella kasvulla on ihmissuhdetyössä oma erityinen merkitys. Ammatillisella kasvulla tarkoitetaan psyykkis-emotionaalista kasvua, johon kuuluu yksilön omaan henkiseen, psyykkiseen ja sosiaaliseen maailmankatsomukseen liittyviä muutoksia. Ammatillinen kasvu on prosessi, jonka kehitys on ajoittain nopeaa, ajoittain hidasta. Siihen saattaa kuulua pysähdyksiä, jolloin kyseenalaistetaan omaa toimintaa, ajattelutapaa tai arvomaailmaa. Ammatillisessa kasvussa juuri ajoittaiset pysähdykset ovat merkityksellisiä tilanteita tai ajanjaksoja, jolloin aikaisemmin omaksuttu tieto muokkautuu syvällisemmäksi osaksi yksilön ajattelua ja toimintaa ja lopulta automatisoituu sekä jäsentyy uudella tavalla osaksi ammatillisuutta. Ammatillinen kasvu voidaan liittää myös historiallis-yhteiskunnalliseen kehukseen, jolloin ammatit ja asiantuntijuus näyttävät eri tavoin eri aikoina. Yleistäen voidaan todeta, että ammatilliseen kasvuun liittyy aina prosessimaisuutta, henkilökohtaisuutta sekä sidoksia yhteisöön (Mäkinen, Raatikainen, Rahikka, Saarnio 2009, 33.)

Käsite ammatti-identiteetistä on muuttunut myös jälkimodernismin myötä. Työn vaatimuksissa korostetaan nykyisin vahvaa identiteettiä samaan aikaan, kun

edellytetään ammatillisten rajojen ylityksiä ja moniammatillisuutta. (Asunmaa & Rähä 2010, 45). Ammatillisen identiteetin on ajateltu olevan läheisesti sidoksissa identiteetin sosiaaliseen aspektiin sisältäen samalla myös sen persoonallisen puolen. (emt. 2010, 45). Identiteetillä onkin perinteisesti viitattu sosiaalisen ja persoonallisen väliseen suhteeseen. Jos teollisessa ajassa tavoiteltiin teknisesti tehokasta sääntöjä noudattavaa työntekijää, on jälkiteollisen ammatti-identiteetin vaatimukset enemmän työnantajan arvot sisäistäneen, mutta joustavan innovaattorin kaltaisia. Ammatti-identiteettiä rakennettaessa odotetaan myös, että työntekijän oma ääni nousee entistä selkeämmin esille. (emt. 2010, 52.)

Oma ammatillinen kasvuni koki tällaisen mainitun merkityksellisen pysähtymisen, kun osani vaihtui työntekijän roolista pöydän toiselle puolelle asiakkaan roolin. Päästäkseni tästä pysähdyksestä eteenpäin yritänkin parhaillaan soveltaa aikaisemmin oppimaani uuteen kokemukseeni sekä ajoittain myös päinvastoin. Tietoisuus aikamme kulttuurillisesta eetoksesta ja ammatti-identiteetin odotuksista on auttanut jäsentämään omaa kokemusta.

Ammattiin oppimisessa on aina kyse prosessista. Ammatillistuminen on elinikäinen prosessi ja sen todentuminen vaatii jatkuvaa reflektiivisyyttä, joka koskee sekä omaa toimintaa että työtä. Työn tulkinnoissa kohtaavat asiakkaan ja ammattilaisen maailmat. Tällöin omasta perustastaan tietoinen ammattilainen osaa arvostaa dialogia, jonka kautta ymmärrys ja yhteinen tulkinta voivat syntyä. (Kolkka ym. 2009, 99.) Ihmisammattiin valmistuvan onkin hyvä antautua myös sellaiseen oppimisen prosessiin, jonka opiskelija voi kokea henkilökohtaisekseen. Opintoihin liittyvä omien kokemusten ja merkitysrakenteiden reflektoinnin arvioidaan olevan paitsi antoisaa, niin ihmisammateissa myös välttämätöntä. (Kolkka ym. 2009, 99-100.) Ammattilaisen on tärkeitä olla tietoinen itsestään ja toimintansa perusteista ammatissaan. (Emt.).

Työ sosiaalisen parissa on usein vaativaa ja jatkuvan reflektoinnin vuoksi kuormittavaakin. Samalla työssä käydään jatkuvaa taistelua tunnustuksesta ja riittävästä arvostuksesta. (Emt.) Ihmistyössä on kuitenkin jotain erityistä. Sosiaalisen parissa työskentelyn kriittinen luonne mahdollistaa myös yksilöllisesti ar-

vokkaan elämän puolustamisen ja ihmisten kanssa ihmisiä varten olevien yhteisöjen arvostamisen. Tällaisen edistäminen ammatikseen on eettisestikin kestäväällä pohjalla ja tuottaa paljon iloa (Emt. 100.)

5 SOSIALIPEDAGOGIIKKA SOSIAALITYÖSSÄ

Postmodernia aikaa elävän ihmisen voi sanoa olevan radikaalisti vapaa, hän kasvattaa itse itseään ja rakentaa valinnoillaan elämäntarinaansa sellaiseksi kuin haluaa. Samalla voidaan ajatella, että sosiaalipedagoginen ajattelu- ja toimintatapa on alkanut jalkautua sosiaalialalle ja yhteiskunnan käytäntöihin. Sosiaalipedagogiikan tavoitteena on tukea ihmistä kasvattamaan itseään täysivaltaiseksi kansalaiseksi. Se pyrkii vahvistamaan ihmisen persoonaa, jotta hän olisi sisältäpäin ohjautuva subjekti, joka kykenee tekemään omista aidoista tarpeistaan lähtöisin olevia valintoja. Tavoitteena on, että hän pystyisi vapautumaan toimintaansa rajoittavista tai orjuuttavistakin tekijöistä (Viinamäki 2008, 35.)

Sosiaalipedagogiikassa kiinnostus kohdistuu muutokseen. Tutkitaan ihmisen suhdetta maailmaan ja siihen liittyviä jännitteitä. Tarkasteluun liittyy myös ymmärrys kulttuurin eetoksen muuttumisesta hyvinvointivaltiollisesta ajasta hyvinvointivaltion jälkeiseen aikaan. Ideologinen toiminnan muutos on merkinnyt sitä, että yhteiskunnan toiminnan malliksi on kaikessa asetettu ikään kuin yritys, joka toimii tehokkaasti ja laskelmoivasti. Asiat pyritään saamaan mitattavaan, laskettavissa olevaan muotoon ja teknologinen ajattelu- ja toimintatapa on vahvistunut. Se on lisännyt kiinnostusta prosessien hallintaan, suorituksiin, seurantaan ja valvontaan. Tässä uudessa kulttuurissa ihmiselle tarjotaan erilaisia rooleja. Työelämässä hän on tehokas suorittaja, joka vapaa-ajalla muuttuu iloiseksi massatuotteiden kuluttajaksi. Myös koulutusysteemi pyrkii jalostamaan nuorisosta uuden kulttuurin ihmishanteita, jotka ovat tottelevaisia ja tehokkaita, mutta eivät esitä miksi -kysymyksiä, vaan ajattelevat ja tekevät, mitä systeemi haluaa.

Uusi aika pahimmillaan tukahduttaaakin ihmistä koneistojensa avulla, jotka pyrkivät hallitsemaan niin mieltä kuin arkea. Uuden eetoksen koneistoja ovat massatuotanto, mainonta, media ja instituutiot, joissa toimivat työelämän tehokkaat ihmiset. Koneistojen tarkoituksena on tuottaa touhua, joka saa ihmiset elämään kuin kytkettyinä, ehkä jopa kahlitummin kuin koskaan ennen. Jos joku pääsee irti tai pakoon ja näkee asian ulkopuolelta, pidetään häntä helposti häirikkönä, jota halveksitaan (DalMaso & Kuosmanen 2008, 34.) Juuri siksi nykysosiaalipedago-

giikan kulttuurinen haaste onkin saada ihminen irti orjuuttavista ajattelu- ja toimintamalleista. Jokaisen perusoikeus on kuitenkin saada kehittyä täyteen vapauteen ja ihmisyyteen. Sosiaalipedagogiikkaa tarvitaan ihmisen inhimillistämiseen järjestelmässä, niin että ihmiset voisivat elää ihmisen arvoista elämää. Sosiaalipedagogiikkaa tarvitaan myös siihen, että palvelujärjestelmässä sekä työntekijä että palveluiden käyttäjä vapautuisivat annetuista asemista, paikoista ja leimoista ja kohtaisivat aidossa dialogissa, eivät systeemimaailman hierarkian uusintajana (DalMaso & Kuosmanen 2008, 36).

5.1.Sosiaalipedagogiikka ja Freire

Sosiaalipedagogiikka syntyi 1850-luvun Saksassa yrittäen vastata teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttamiin ongelmiin ihmisten elämässä. Sosiaalipedagogiikassa on yhteiselon vaikeuksiin pyritty noista ajoista alkaen kasvatuksellisin keinoin milloin instituutioiden sisältä milloin ulkoa päin. Jotkut sosiaalipedagogiikan oppi-isät näkevät sosiaalipedagogiikan mielellään kaiken pedagogiikan perustana ja toiset ovat kiinnittäneet huomion tiukasti instituutioiden, kuten koulun, ulkopuolisen pedagogisen toiminnan kehittämiseen. Sosiaalipedagogiseen keskusteluun on kuitenkin kautta sen historian kuulunut huoli yksilön tuhoutumisesta. Uhkina on koettu voimistuvat koneistot ja maailman teknistyminen, joka muokkaa ihmisestä iloisen robotin, sätkynuken, jota on vaikea erottaa esineestä.

Sosiaalipedagogiikan kehittämisessä on tärkeänä perustana ollut Habermasin teoria kommunikatiivisesta yhteiskunnasta. Kommunikatiivinen yhteiskunta perustuu demokraattiseen dialogiin. Dialogin tavoitteena on yhteisymmärrys hyvän yhteiskunnan ideasta.(Hannula 2000, 103.)

Yksi sosiaalipedagogiikan teorian perustaan vahvasti vielä 2000-luvullakin vaikuttanut henkilö oli Paolo Freire, jonka toiminta oli aktiivista 1950-luvulla Brasiiliassa. Hän pyrki lukutaidottomia lukemaan opettamalla vapauttamaan heidät slummeista täysivaltaisiksi kansalaseiksi. (Hannula 2000, 39.)

Freire puhuu muun muassa "hiljaisuuden kulttuurista", johon osa ihmisistä jää tai joutuu ilman mahdollisuutta vaikuttaa yhteiskunnallisesti (Hannula 2000, 11.)

Freire uskoi, että kasvatus voi antaa hiljaisuudelle kielen, vaikka vallitseva kasvatustus pikemmin pitääkin yllä hiljaisuuden kulttuuria kuin johdattaa kasvatettavia oman todellisuutensa tiedostamiseen ja siihen vaikuttamiseen. Omassa työssäni pitäisin hyvin merkityksellistä pyrkiä kasvattamaan kaiken ikäisiä, ei ainoastaan lapsia ja nuoria, kohtaamaan omaa todellisuuttaan suhteessa vallitsevaan ympäristöön. Tässä tematiikassa, jossa tarkastellaan omaa tiedostamista suhteessa vaikutusmahdollisuuksiin, ollaan mielestäni voimaantumisen ydinprosesseissa.

Freire itse toteaa, että niin kutsutun vapautuksen, (tiedostamisen kautta saavutetun ymmärryksen) on lähdettävä "sorretuista" ihmisistä itsestään, koska he itse tuntevat parhaiten yhteiskunnan sortavat elementit ja voivat siten toimia molempien, sekä sortajien että sorrettujen, ihmisyyden vapauttajina. (Hannula 2000, 56.) Vaikka Freire käyttää nimenomaan termiä sorrettu, voi saman tiedon soveltaa meidänkin yhteiskuntaamme. Osallistumattomuus tai vaikutusmahdollisuuksien puute tuottavat edelleen "sortavia" kokemuksia ja näiden kääntäminen osallisuudeksi olisi koko yhteiskunnan kannalta suuri voitto.

Vapautumisen väylänä on Freiren uskomusten mukaan aina tiedostaminen. Tiedostamisen avulla ihminen tulee tietoiseksi häntä ympäröivästä todellisuudesta ja kyvystään vaikuttaa tähän todellisuuteen.

Freiren kasvatuksen kulmakiviä ovat siis usko ja luottamus ihmisen omaan kykyyn. Tällaisen kasvun (voimaantumisen) avulla ihmisellä on mahdollisuus tulla tietoiseksi omasta subjektiluonteestaan, jolloin kyky vaikuttaa omaan maailmansa ja olla osana koko maailman historiaa tulee näkyväksi.

Freiren kasvatustajattelu pilkottaessa vielä hiukan osiin, nousevat esille sekä filosofia että menetelmä. Filosofiseen näkemykseen sisältyy ihmisen ja maailman olemukseen liittyvä humanismi. Vapauttavan kasvatuksen menetelmät ovat vuorovaikutteisia ja yhteistoiminnallisia. (Hannula 2000, 16.)

Keskeinen menetelmä on dialogi. Dialogiin sisältyy praxis, olla tarkoitetaan ihmisen maailmaan suuntautuva ajattelua ja toimintaa. Dialogi ei ole mitä tahansa vastavuoroista keskustelua, vaan siinä kehitetään tietämistä, jolloin se vaatii vakavuutta, vastuuta ja kurinalaisuutta. Praksiksessa käytäntö ja teoria yhdistyvät ja oppiminen kyetään liittämään oppijoiden arkielämään. (Hannula 2000, 13.) Kun oppiminen liittyy todellisiin tilanteisiin, muodostavat praxis ja oivallus perustan muutokselle, joka suuntautuu omaan itseen ja omiin olosuhteisiin. Freire on itse systematisoinut tähän perustuvan opetusmenetelmänsä lukutaidon oppimiseen liittyen. (Hannula 2000, 24.)

1990-luvulla kiinnostus Freiren kasvatukseen lisääntyi Suomessa ja Leena Kurki on pitänyt Freiren ajattelua ja ylipäänsä latinalais-amerikkalaista kasvatusta esillä. Freireläiset ainekset ovat olleet keskeisiä etenkin kehittymässä olevassa sosiaalipedagogiikassa ja siihen liittyvässä sosiokulttuurisessa innostamisessa, ihmisten osallistumisen aktivoimisessa. (Hannula 2000, 6-8.)

Keskeisimpiä käsitteitä frieläisyydessä ovat siis Tiedostaminen (a conscientização) ja muutos (a mudança). Tiedostaminen on prosessia, jossa osallistujat eivät toimi vain vastaanottajina, vaan tiedostavina subjekteina ja pystyvät saavuttamaan syvenevän tietoisuuden omaan elämäänsä. Näin on mahdollista pyrkiä omasta kapasiteetistaan muovaamaan omaa sosiokulttuurista ympäristöstä ja tätä todellisuutta .(Hannula 2000, 35.)

5.2 Sosiaalipedagogiikkaa omassa elämässä

Sosiaalipedagogiikan kuvauksesta nykypäivän kahleista löydän vihdoin myös jonkin teorian kautta selityksiä omaan kokemukseeni siitä, mitä mahtoi tapahtua, kun 32-vuotiaana kotiäitinä jouduin tilanteeseen, jossa tarvitsin apua, mutta en kokenut tulleeeni autetuksi. Vakava sairastuminen tuli itsellekin täydellisenä yllätyksenä ja koin pitkään valtavaa riittämättömyyttä kaikilla elämän osa-alueilla äitinä, kansalaisena, ammattilaisena ja kuluttajana. mikään ennestään tuttu rooli ei enää toiminut ja muutos tapahtui niin nopeasti, etten pysynyt perässä, vaan koin ”tapahtaneeni koneistosta”.

Koin itseni useasti enemmän häiriköksi tai hyvin ulkopuoliseksi täysvaltaisuuden sijaan. Hätäntyneenä kokemus oli, että itse tunsi nimenomaisesti olevansa sisältäpäin ohjautuva subjekti, joka pyrki määrittelemään omia tarpeita ja valintojaan, mutta järkyttyi suuresti todetessaan etteivät omat tarpeet täyttäneetkään systeemin edellyttämiä ehtoja tai vastanneet palvelutarjontaan. Koki tulevansa järjestelmän ja systeemin edessä sorretuksi.

Niinpä se sosiaalipedagogiikan väite, että uudessa kulttuurissa kuka tahansa voi syrjäytyä milloin tahansa, jolloin on ikään kuin heitteille jätetty maailmaan, (DalMaso & Kuosmanen 2008, 38.), ryhtyi vastaamaan osuvammin omia kokemuksia ja tuntemuksia siitä, mitä tapahtui yllättävien muutosten yhteydessä. Tutustuessani Paolo Freiren ajatuksiin, olenkin mielestäni löytänyt jotakin hyvin oivallista. Freiren jatuksissa on paljon sellaista, joka onedelleen hyödynnettävissä tässä ajassa, vaikka alkuperäinen freireläisyys syntyiikin jo 1950-luvulla. Aikamme sorrettuja löytyy paljon syrjäytyneistä tai muulla tavoin elämänsä hallinnan menettäneistä, (kuten vammautuneista niin kuin minä sairastumisen yhteydessä). Omien sortavien kokemusten jälkeen on lohdullista löytää teoria, joka käsittelee kokemuksiani ja antaa samalla myös voimakasta uskoa yksilöihin itseensä.

Sosiaalipedagogiikan toiseksi haasteeksi nimitetään sitä, kuinka ihminen pystyy kasvamaan täysi-valtaisen kansalaisena tässä jälkiteollisessa kulttuurissa, jossa ajalle on leimallista epävarmuus, ennustamattomuus, turvattomuus, kriisit, uhat ja elämä kriisien keskellä. Tarvitsisimme entistä enemmän yhteisöä/ihmisiä kasvumme peilinä. (DalMaso & Kuosmanen 2008, 37.)

6 MIKÄ AVUKSI

Sosiaalipedagoginen teoria on selvästi hyvin ajankohtainen ja kykenee osuvasti osuvasti selittämään niin yhteiskunnan eetoksen muutosta kuin yksilön tuen tarpeitakin nykyisessä ajassa ja sosiaalityössä. Sosiaalipedagogisen teorian tarjoama näkökulma tarjoaa myös hyvin humanin ja eettisen kehyksenä sosiaalityölle. Tämän sisäistäminen ei kuitenkaan anna vielä kuin viitekehyksen. Kaipaamme edelleen konkreettisempaa välineitä tai keinoja, joilla lähteä työskentelemään näitä sosiaalipedagogisia arvoja ja tavoitteita kohti sosionomin työssä.

Mikä voisikaan auttaa edistämään asiantuntijuuteni syvenemistä ja tarjoaisi välineitä, joilla tukea voimaantumista vahvistavia minuuden rakennusaineita ja tietoisuuden lisääntymistä?

Pohtiessani omaa kokemustani siitä, mikä minua oli auttanut silloin, kun olin omassa kuntoutujan roolissa kokenut olevani sorretty palvelujärjestelmän kyvyttömyydessä kohdata hätääni tai yksilöllisiä tarpeitani, löysinkin vaihtoehdon etsimälleni. Omassa harrastuneisuudessani, klassinen musiikki, kuvataide ja sairastumisen jälkeen, runojen kirjoittaminen ovat olleet merkittäviä väyliä tunteiden ilmaisun, tiedostamisen ja kuntoutumisen tiellä.

Olen juuri taiteen kautta olen löytänyt itselleni mahdollisuuden kuunnella itseäni sekä ymmärtää paremmin muita. Taiteen avulla voimaantuminen on tehnyt minulle kulttuurista uuden kielen, jolla tutkia itseä ja ympäröivää maailmaa. Kokemus oli itselle niin suuri, että vaikka ymmärrän, ettei kulttuurinen kieli aukene samalla tavoin kaikille, en pystynyt olemaan tutkimatta tätä tietä ja mahdollisuutta lisää.

Taiteen arvo ja merkitys tunnustetaan länsimaisissa yhteiskunnissa selkeästi laajemminkin. Kulttuurin arvostuksesta kertoo myös nykyisen hallituksemme tahto. Kataisen hallitusohjelmassa sanotaan kulttuurista, että

Hallitus lähtee siitä, että kulttuurilla on keskeinen asema yhteiskuntaa rakennettaessa. Taide ja kulttuuri ovat ihmisenä olemisen välttämättömiä perusasioita,

joiden uutta luova vaikutus säteilee elämän kaikille alueille. (Jyrki Kataisen hallitusohjelma 11/ 2011)

6.1 Kirjallisuusterapia mahdollisuutena

Taideterapioista tai Suomessa yleisemmin käytetty termi, ilmaisuterapioista, todetaan, että käytetyt materiaalit, työskentelyprosessi, valmis tuotos ja kokemuksen jakaminen palvelevat kuntouttavia ja voimaannuttavia pyrkimyksiä. Kaikella taiteella musiikista kirjallisuuteen sekä kuvista draamaan ja tanssiin on kautta ihmiskunnan historian ollut tärkeä rooli lohduttavana, rauhoittavana, ymmärrystä ja yhteisyyttä tuovana elementtinä. (Hentinen & Mantere 2007, 11).

Mielenkiintoni taideterapioihin ja niiden käyttämiseen sosiaalityössä heräsi ja kiinnostuin etenkin sanoista, kirjoittamisesta ja lukemisesta taiteen muotona. Näin nimenomaan sanataiteessa monia käyttömahdollisuuksia sosiaalityötä tukevana elementtinä. Se ei olisi liian radikaalia ja omintakeista siihen työympäristöön, sillä puhuminen on jo perinteisesti ollut yksi keskeisimpiä auttamisen välineitä. Puhekykyisten ihmisten parissa tämä väline vaikutti, yksinkertaiselta, luotettavalta ja mahdolliselta käyttäältä.

Tähän kiinnostukseeni vastasi myös Hämeen kesäyliopisto tarjoamalla kirjallisuusterapeuttiisin menetelmiin liittyvän kurssin keväällä 2011. Peruskurssi Terapeutin kirjoittamisesta ja kirjallisuusterapiasta nimellä, Voimaa sanataiteesta. Kurssi tarjosi ytimekkään teoreettisen ja menetelmällisen kokemuksen, joka antoi hyvän peruskäsityksen kirjallisuusterapeuttiisista menetelmistä sekä tiedon siitä, että sosionomin pohjakoulutuksella minulla olisi mahdollisuus soveltaa näitä menetelmiä myös omassa työssäni.

Kiinnostus kirjoittamiseen ja sen terapeuttiisiin mahdollisuuksiin on lisääntynyt huomattavasti muutoinkin viimeisten vuosikymmenten aikana ja sen käyttötavat ovat levinneet sosiaali- ja terveysaloilta yhä voimakkaammin myös kasvatus- ja opetusaloille. (Ihanius 2009, 7)

Terveydelle suotuisat vaikutukset näyttävät liittyvän etenkin siihen, että kirjoittamisen tai kirjoitetun tarkastelu lisää ymmärrystä itse koettuihin ja toistenkin kokemuksiin elämisen vaikeuksiin ja ristiriitoihin. Reflektioilla sanoilla ja niiden pohdinnalla kykenee tavoittamaan omaa ääntä ja asioiden henkilökohtaista merkityksellisyyttä. Näin itseymmärrys, pystyvyys ja omanarvontunto pääsevät rakentumaan ja helpottavat sosiaalis-kulttuurisien yhteyksien syntymistä. (Ihanius 2009, 10-19.)

Kirjallisuusterapeuttisten menetelmien kannalta kirjallisuuden funktiot liittyvät erityisesti minuuden, ihmis- ja ympäristösuhteiden sekä eksistentiaalisten ja eettisten kysymysten käsittelyyn. Luovat kirjalliset kohtaamiset ja vuorovaikutukset ovat yhteydessä elämäntaidon, ihmisyysidentiteetin ja suhteissa olon kehittymiseen. (Emt.)

Tällaisista ominaisuuksista näen olevan paljon hyötyä sosiaalityössä, etenkin kun ihmisten voimaantumisen mahdollisuuksia etsitään. Sanat eivät ole vain tietämistä varten, vaan että olisimme ihmisiksi, tuntisimme ja vaalisimme itseämme ja suhteitamme. (Emt.)

Kirjallisuusterapeuttisia menetelmiä voidaan käyttää monissa eri yhteyksissä, niin ryhmissä kuin yksilötasolla sekä eri-ikäisten ihmisten kanssa. Hoito-, sosiaali-, mielenterveys-, kuntoutus-, kasvatus- ja ennaltaehkäisy ovat mahdollisia ja oivallisia toiminta-alueita. Monet ilmaisukanavat ja välineet sopivat kirjallisuusterapeuttiseen työskentelyyn. Näitä voivat olla esimerkiksi runo, novelli, kertomus, aforismi, myytti, satu, essee, tai legenda. Voimaannuttava kieli voi samoin olla suullista, kirjallista, lausuttua tai laulettua. Perinteisesti jakamisessa kuitenkin painotetaan aitoa sosiaalista vuorovaikutuksellisuutta ja osallistujien läsnäoloa kasvotusten. (Ihanius2009, 21). Henkilökohtaisesti olen nimenomaan kiinnostunut tukemaan yksilöiden ymmärrystä itsestään ja oivaltamaan sosiaalisten vuorovaikutustilanteiden merkitystä kasvokkain. (Emt.)

Toisten kirjoittamat tekstit antavat mahdollisuuden vaietun tai ennen sanomattoman lausumiselle. (Ihanius 2009, 22). Vuorovaikutus ympäristön kanssa on usein haaste kenelle tahansa meistä, oli kyseessä erityislapsi tai koulutetun ja

kouluttamattoman väestönkohtaaminen. Niinpä näen sanataiteen käytössä lukuisia erilaisia mahdollisuuksia sosiaalityössä.

Muiden ekspressiivisten terapiamuotojen, kuvataide, musiikki, tanssi, liike, draama, valokuva, elokuva tai video, tavoin kirjallisuusterapiaa on käytetty sekä täydentävänä, mikä tarkoittaa, että se tukee muita kuntoutusmuotoja tai sitä voi käyttää itsenäisenä menetelmänä. Aina toiminnassa ei korostu terapeuttisuus, vaan tavoitteena saattaa olla yhteisöllisten arvojen tai hyvinvoinnin edistäminen (Ihanius 2009, 23). Sosiaalisen vuorovaikutuksen mallit ulottuvat paitsi sosiaaliinseen työhön ja sosiaalityöhön myös kulttuurisen alueelle. (Emt.).

Kulttuurinen hyvinvointi edellyttää reilua kulttuuria. Reilu kulttuuri on tasa-arvoista osallisuutta oman kulttuurisen merkityksen luomiseen, Tärkeää on kulttuurinen saatavuus ja osallistumisen mahdollisuudet. (Emt. 35)

Kirjallisuus on tärkeä osa reilua kulttuuria. Myös kirjallisuusterapeuttiset menetelmät edistävät osaltaan reilua kulttuuria. Kirjallisuusterapeuttiset menetelmät ylläpitävät myös fyysistä ja psyykkistä terveyttä edistäessään omalta osaltaan voimaannuttavaa ja reilua kulttuuria ja vahvistaessaan sosiaalista hyvinvointia.(Ihanius 2009, 41.)

Sanat eivät itsessään paranna ketään, mutta jos ne kykenee asettamaan vaihtuviin suhteisiin uudelleen, ne kykenevät antamaan suurenmoisia kasvun ja muutoksen haasteita. (Emt. 38-39).

6.2 Nuoruus, yksinäisyys, ryhmä

Yksinäisyyden tunteet ovat osa nuoren kehitystä ja hänen itsenäistymistään sekä irtaantumistaan vanhemmistaan. Nuoret alkavat jakaa ja kertoa kokemuksistaan sekä ajatuksistaan enemmän ikätovereilleen kuin vanhemmilleen. Suomalaisten nuorten yksi yksinäisyyden ilmenemismuoto on turvallisten aikuissuhteiden puuttuminen. Tällöin yksinäisyys voi sisäisenä kokemuksena tuottaa nuorelle paha oloa ja tuskaa. Tunnetila saattaa olla seurauksena joko ystävien puuttumisesta tai nuoren kyvyttömyydestä lähestyä ja kokea turvallisuutta toisten kanssa.

Nuorten onkin siis tärkeää olla toistensa kanssa, jolloin he saavat mahdollisuuden harjoitella sosiaalisia taitoja, kokea yhteenkuuluvuutta, toveruutta sekä tunnepuolen turvallisuutta. (Piironen-Malmi, Strömberg 2008, 161-162)

Kehittyäkseen on jokaisen meistä hyvä osallistua ihmisten väliseen sosiaaliseen kanssakäymiseen, yhteisöihin joissa erilaisissa käytännöissä tarjoutuu mahdollisuus itseä koskevan tiedon, taidon tai vain vaikutelmienkin saamiseen. Ihminen yhteisöihin osallistuessaan oivaltaa uusia yhteyksiä ja havaitsee asioita, jotka ovat hänelle merkityksellisiä. Hän on oppimassa maailmaa ja muovaamassa identiteettiään. Suhteissa toisiin on mahdollista tunnistaa kuka oikeastaan on ja millaiseksi haluaa. (Heino, & muut 2005, 223)

Miettiessäni nuoruuden kehitystarpeita ja siihen ikään liittyvää kriisiä, ajattelen, että etenkin nuori hyötyy ryhmämuotoisesta toiminnasta. Nuoruudessa tapahtuva minuuden ja identiteetin rakentaminen ajavat nuoren fyysisesti ja psyykkisesti ajoittain heikoille, jolloin olisi erityisen tärkeää, että hän tietäisi olevansa osa ryhmää, kuuluvansa johonkin (Ekström, Leppäkoski, Wilen 2008, 67).

Ihmiselle on tärkeää säilyttää luottamus siihen, että voi kuulua johonkin, vaikka ei tunne itseään vahvaksi ja pystyväksi. Myös muiden samassa elämäntilanteessa olevien tapaaminen saattaa olla tärkeää jaksamisen ja elämän mielekkyyden säilyttämisen kannalta. (Ekström & ym. 2008, 68) Ryhmästä voi muodostua se tila, jossa on mahdollista olla oma itsensä ja samalla on lupa muuttua. Oman itsensä toteuttamiseen sisältyy myös halu olla hyödyllinen ja riippumaton. Ryhmä pystyykin melko luontevasti, omien voimavarojen puitteissa, mahdollistamaan myös näitä hyödyllisyyden elementtejä, sillä ryhmässä jokainen on tärkeä. (Ekström & ym. 2008, 70).

Ryhmässä toimimisessa kiteytyy monia voimavaroja. Ryhmässä tapahtuva toiminta on aina konkreettista osallisuutta ja vaikuttamista. Se on myös vuorovaiikutustaitojen harjaantumista ja dialogiin pyrkimistä. Ryhmässä voi kokea yhteisön tuoman turvan ja saada peiliä käytöksestään. Ryhmän suojassa on turvallisempaa muuttua. (Arvola & Mäki 2009. 186-190.)

Kirjallisuusterapeuttinen työskentely osana toimintaterapiaa sopii hyvin kaiken ikäisille. Toiminnallisen kirjallisuusterapeuttisen ryhmän tavoitteena on tukea ja edistää ihmisen vahvuuksia ja voimavaroja. Kirjallisuusterapeuttisia menetelmiä käytetäänkin useinmiten ryhmämuotoisina, sillä työskentely on silloin usein antoisampaa. Ryhmän jäsenet kokevat saavansa vertaisista usein voimaa ja uudenlaista ajateltavaa. Ryhmässä on myös mahdollisuus sekä ottaa vastaan että antaa ja auttaa. Tarkkailemalla saa muista erilaisia malleja ja voi löytää uusia toimintatapoja.

Ryhmä tarjoaa mahdollisuuden ymmärtää, ettei elämä ole aina oikeudenmukaista muillekaan ja on asioita, joista ei ole pakotietä ja jokaisen on otettava paljon vastuuta omasta elämästään.

7 NUORTEN KIRJALLISUUSTERAPEUTTINEN RYHMÄ VÄLINEEKSI

Luulen, että sellaiset vaikutteet, sisällöt ja toteuttamistavat joita olen etsinyt, olisi mahdollista toteuttaa kirjallisuusterapeuttien menetelmien avulla. Sen pyrkimyksenä on selvästi toimia välineenä, joka edistää myös sosiaalipedagogisten tavoitteiden saavuttamista yksilön tiedostusta ja itsetuntemusta lisäävänä toimintatapana.

Freireen uskoen juuri tämä tieto antaa voimia itsensä kasvattamiseen ja tukee mahdollisen muutoksen toteuttamisessa. Näin ollen uskon kirjallisuusterapeuttien menetelmien toimivan välineenä, jolla voi tukea nuoren yksilön kasvua aktiiviseksi ja täysivaltaiseksi vastuun kantajaksi.

Kirjallisuusterapeuttiseen toimintaryhmän voi hyvin perustaa niin kouluun, nuorisotaloon kuin hoitolaitoksiinkin. Se on mahdollista toteuttaa myös siis hyvin matalalla kynnyksellä avohuollon tukimuotona.

Ennen ryhmän alkua ohjaajan olisi hyvä tavata jokainen nuori yksilöllisesti. Tapaaminen palvelee molemmin puolista tietojen vaihtoa. Tämän kaltainen ryhmä voidaan suunnitella pitkäkestoiseksi, jolloin toteutuu esimerkiksi 20 tapaamista vuoden aikana. Tai lyhyemmäksi esimerkiksi 8 x 60 minuutin kertaa viikoittain. Ryhmässä olisi hyvä olla samanikäisiä nuoria 4-8 jäsentä. (Arvola&Mäki 2009.186-190.)

Ensimmäisellä kerralla sovitaan ryhmän luottamuksellisuudesta, niin että kaikki voivat puhua sen verran kuin haluavat, eikä ryhmän asioita jaeta muualla. Myös yhteisistä aikatauluista sovitaan ja poissaoloista ilmoitetaan etukäteen. Näihin sääntöjen noudattamiseen sitoudutaan yhdessä. Samaa sukupuolta edustavat ryhmät toimivat usein harmonisemmin.(Emt.)

Ennen yhdessä kirjoittamista kannustetaan kirjoittamaan mahdollisimman vapaasti. Tässä yhteydessä ei kirjoitusvirheistä välitetä. Mitä tahansa saa kirjoittaa ja kaikki on oikein. Ainakin aluksi tekstit ovat nuorille itselleen kirjoitettuja, eikä

niitä tarvitse lukea ääneen, jos ei halua. Tekstien jakamiseen kannustetaan kuitenkin pikkuhiljaa ja opetellaan antamaan positiivista palautetta toisten teksteistä. Positiivisten asioiden huomioimista vahvistetaan ja tuetaan ylipäänsä ryhmän aikana. (Emt.)

Kirjoittaminen saattaa muodostua pian hyvin hauskaksi ja innostavaksikin. Se auttaa tutkimaan ja ilmaisemaan ajatuksia ja tarjoaa ehkä uudenkin mahdollisuuden luoda jotakin kaunista, vaikkapa runon. Kirjoittamisesta jää jälki ja halutessaan sen voi vaikka antaa jollekin läheiselle. Kirjoittaa saa kuitenkin mitä tahansa, eikä kukaan kirjoita väärä asioita.(Emt.)

Nuoruus on elämänvaihe, jolloin on kohdattava maailmassa olevia vastakkaisuuksia. Kirjallisuusterapeuttinen työskentely saattaa tarjota hyvin oivallisia mahdollisuuksia itsetunnon ja itsetuntemuksen kohentamiseen. Nuorten kanssa on myös helppo hyödyntää musiikkia, laulujen sanotuksia, lapsuuden kirjoja tai runoja. Kirjallisuusterapeuttisesta toimintaterapiasta on saatukin hyviä kokemuksia esimerkiksi, masentuneiden, ahdistuneiden, kiusattujen sekä syrjääntyneiden nuorten kanssa (Emt.193).

8 POHDINTA

Koin itse lähes freireläisen tiedon kautta vapautumisen kokemuksen tämän opinnäytetyöni prosessin aikana. Oppiessani kirjallisuuden avulla ymmärtämään yhteiskunnan toimintaa, sen eetoksen muuttumista ja sosiaalityön merkitystä, avautui minulle myös uusi vapauttava näkökulma siihen, mitä minulle oli tapahtunut yhteiskuntamme jäsenenä sairastumiseni myötä. Etenkin sosiaalipedagogisen teorian oivaltaminen toimi itselläni voimaannuttavana kokemuksena. Aikaisemmat toiseuteen liittyvät kokemukset saivat ympärilleen kehyksen, joka auttoi ymmärtämään paremmin niitä syitä, jotka olivat omalla kohdallani johtaneet sorretuksi tulemisen kokemukseen.

Sosiaalipedagogiikan kohdistamassa kritiikissä yhteiskuntaamme kohtaan, jossa se kuvaa, miten pahimmillaan luomamme koneistot sekä tukahduttavat toimintaamme että luovat kahleita valinnoillemme löydän osuvia selityksiä myös muiden kuin itseni kokemuksiin sorretuiksi joutumisesta tai koneistosta tipahtamisesta. Ylipäätensä tuo näkökulma tarjoaa mahdollisuuksia ymmärtää, miksi yhteiskunnassamme elää niin paljon pahoinvointia ulkoisen hyvinvoinnin kanssa ristiriidassa.

Löytäessäni teorian, joka käsitteli kokemuksiani oivalsin selkeämmin myös sen, mikä on sosiaalityön fokus ja funktio yhteiskunnassamme. Mitä työntekijältä odotetaan ja kuinka toisen voimaantumiseen voi löytyä mahdollisuuksia vastata. Se myös edellyttää, että kykenee hahmottamaan yhteistä aikaamme ja sosiaalista yhteiskunnassamme.

Henkilökohtaisten voimavarojen löytymisen askeleita edustavat myös kirjallisuusterapeuttiset menetelmät sosiaalityön välineenä. Näen taiteen käytön tuovan sellaisia ulottuvuuksia sosiaalityön toimintaan, että se edistää sekä dialogisuuden toteutumista kuin myös tietoisuutta itsestä ja omista vahvuuksista. Tällaisen välineen löytäminen saattaa tuottaa minulle paitsi välineitä vahvistaa ja tukea muiden voimavaroja niin samalla vahvistaa minua työntekijänä. Tällöin pääsen itsekkin lähemmäksi niitä sosiaalipedagogiikan tavoitteita ja postmodernin

kulttuurin vaateita, joissa edellytetään toimimaan aktiivisena ja voimaantuneena työntekijänä. Mikäli tosiaan käy niin, että opinnäytetyö tulee lopulta edistämään myös henkilökohtaisien vahvuuksieni (sanataide) löytymistä. Se silloin edistää myös voimavarojeni parempaa hyödyntämistä työelämässä. Näin omien vahvuuksien ja voimavarojen käyttö kertautuu koko yhteisön hyödyksi. Se tarkoittaa, että opiskeleman teoria näyttäytyy myös minussa totena. Toimiva teoria siis.

Valtakunnallisella tasolla nuorison syrjäytyminen on toki valtavan kokoinen ja monitasoinen haaste, eikä yksi väline siinä problematiikassa vielä ihmeitä tee. Mutta laajemmassa perspektiivissä, luulen löytäneeni jotain, jota ehdottaa ja hyödyntää. Taiteen käytöstä voimaannuttavana välineenä löytyy kautta historiamme arvokkaita kokemuksia. Uskon, että sen arvostuksen lisääminen, niin sosiaalityössä kuin kaikessa sosiaalisessa yhteiskunnassamme, mahdollistaisi ylipäänsä toimivampaa dialogisuutta suhteessa ympäristöön ja voimistaisi kohdatuksi tulemisen kokemuksia. Tällaiset tilaisuudet lieventävät myös sorrettujen kokemusta osattomuudestaan ja me kaikki tarvitsemme enemmän kohtaamisia luomiemme koneistojen ja systeemien keskellä. Kohdatuksi tulemiset tarjoavat meille peiliä maailmasta ja itsestämme ja sellaisen tiedostaminen on kokemus siitä, ettemme ole yksin heitettyinä maailmaan, vaan yhdessä toisten kanssa.

Ammatillinen kasvuni on löytänyt juuri uuden suunnan ja näin ollen ammatillinen identiteettini muuntokoulutuksen käyneenä sosionomina ponnistaakin tällä hetkellä ylpeistä ja innostuneista taustoista.

Parhaimmillaan työni olisi tosin kyennyt kuvaamaan myös kirjallisuusterapeuttisen ryhmän prosessia, ja arviointia tuollaisesta kokemuksesta. Tällaisessa muodossa, millaisena opinnäytetyöni nyt toteutui se edustaa paljon kuntoutujan omaa kokemusta. Leimallista työlleni on ollut myös se, etten ole samanaikaisesti kehittämässä työelämää suoraan, vaan yritän kuntoutua sinne takaisin. Sen vuoksi työssäni varmasti painottuu yhteiskunnallinen pohdiskelu ja yritys ymmärtää sekä yksilöä että hänen suhdettaan yhteiskuntaan muuttuvissa elämäntilanteissa. Työn henkilökohtaisuudesta huolimatta olen liikkunut sen pohdinoissa myös hyvin ajankohtaisilla areenoilla. Nuorten syrjäytyminen on vakavasti otettava ja ajankohtainen huoli yhteiskunnassamme, jonka vuoksi uusien me-

telmien ehdottaminen pyrkii vastaamaan kaivattuihin rakennemuutoksiin. Tässä tapauksessa palvelumuoto on suunniteltu juuri sinne ehkäiseviin työmuotoihin ja palveluihin, joita valtionkin suosituksilla pyritään tukemaan.

Sen lisäksi myös itselläni on tässä epävarmassa ajassa varmempi olo työntekijänä, kun on jotain, jota voi yrittää ja tarjota ennakoimattomiinkin tilanteisiin.

Kiitokseni vielä kaikille niille sosiologeille, pedagogeille, sosiaalipoliitikoille ja taiteen tekijöille, joiden teoksista olen saanut runsaasti oppia ja viisautta, unohtamatta minua ohjanneita opettajia. Myös he ovat näyttäneet ettemme ole täällä yksin, vaan yhdessä luomassa tätä todellisuutta.

Oma kokemus hankalien tunteiden käsittelystä sanataiteen avulla syntyi aivan itsestään ollessani kahden viikon kuntoutusjaksolla Neuronissa, Suomen aivotutkimuskeskuksessa noin 10 kuukautta aivoverenvuotoni jälkeen. Silloin syntyvät nämä ensimmäiset runoni, jotka liitän tähän kuin esimerkiksi siitä, miten alitajuntani kanssa yritin spontaanisti käsitellä valtavaa kuolemanpelkoa ja yllyttäviä terveyden menettämiseen liittyviä tunteita, jotka tuntuivat hajottavan silloin koko sen hetkisen identiteettini. Tunteiden ylöskirjaamisella oli rauhoittava vaikutus ja se toimi siten myös voimaannuttavana kokemuksena. Myöhemmin on tuntunut tärkeältä palata niihin ja tiedostaa omia tilanteeseen liittyviä tunteita.

On kuin olisi kaksi elämää.
Sitä ennen ja nyt sit tää.
Siinä välissä jokin hajosi
Enkä millään saa sitä ehjäksi.

Mutta välillä tarina menee toisinkin.

Yhtäkkiä kaikki pysähtyy,
eikä kukaan tiedä kenen syy.
On elämä vähällä loppua ja
sellaisen selittäminen on pelkkää puppua
Siksi yhä uudelleen
palaa elämänsä pysähtymiseen:

Sairastumiseni

Kyllä se sellainen järkytys oli,
että vieläkin tuntuu kurkussa tuli.
Aivan tavallinen torstai-ilta
ja minulta meinasi loppua elämän silta.

Sairauden jäljet

On sairaus minua muuttanut
ja minuuttani muokannut.
Olen luottamustani itkenyt,
se palasiksi on hajonnut,
pelkoa jäljelle jättänyt.

Niina Koskelin 2007

ELÄMÄN PELI

On ihminen vieraantunut sellaisesta asiasta,
Että elämä ei ole turvallista.
Terveystään ei voi pakastaa
Eikä onnettomuuksia aina ohittaa.
Jokainen on pieni yksilö,
Jonka tulevaisuus on vaikea yhtälö.
Elämän peliä tässä pelataan,
Vaikka sääntöjä siinä ei ole
välillä laisinkaan.
Hetken kaikki sujuu kuin rasvattu,
mutta aivan yhtäkkiä peli saattaakin olla pelattu.
Silti sitä odottaa omaa vuoroaan,
sillä koskaan ei tiedä kuinka tulee yllättymään.

Niina Koskelin 2007

LÄHTEET

Asunmaa, Tuuli; Räihä, Pekka (toim.) 2010 Samalta viivalta 4 Valtakunnallisen kasvatusalan valintayhteistyöverkoston (VAKAVA) kirjallisen kokeen aineisto 2010. Jyväskylä: PS-kustannus.

Ekström, Leena; Leppämäki, Päivi; Wilen Marika 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY.

Heino Tarja, Kekkonen Marjatta ja Känkkänen Päivi (toim.) 2005. Lapsuuden kudelmia. Helsinki: Stakes.

Juhila Kirsi 2006, Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Tampere: Osuuskunta vastapaino.

Kananen, Johannes; Saari, Juho 2009. Ajatuksen voima. Ideat hyvinvointivaltion uudistamisessa. Helsinki: .Minerva kustannus oy.

Kolkka, Marjo; Mantela, Jaana; Holopainen, Anne; Louhela Juhani; Packalen, Leena; Kaisvuori, Terhi. 2009. Yhteiskunnallinen osaaminen. Helsinki: Kirjapaja.

Murto, Lasse; Rautniemi, Lasse; Fredrikson, Karin; Ikonen, Seena; Mäntysaari, Mikko; Niemi, Leena; Paldanius, Kalevi; Parkkinen, Terttu; Tulva, Taimi; Ylönen, Fiia; Seppo, Saari 2004. Eettisyyttä, elastisuutta ja elämää. Yliopistojen sosiaalityön ja ammattikorkeakoulujen sosiaalialan arviointi yhteistyössä työelämän kanssa. Helsinki: Korkeakoulujen arviointineuvosto.

Mäkinen, Päivi; Raatikainen, Eija; Rahikka, Anne; Saarnio, Tuula; 2009 Ammatina sosionomi. Helsinki: WSOYpro oy.

Piironen-Malmi, Ulla; Strömberg, Seija 2008. Välittämisen pedagogiikka. Otavan kirjapaino Oy Keuruu.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2012. Kaste 2012 – 2015. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2012:1.

Sutinen, Riikka 2009. Modernin eheydestä postmodernin rikkonaisuuteen. Yhteiskunnan muutos sosiaalityön ammattilaisten tulkitsemana. Rovaniemi: Lapin yliopisto.

Viinamäki Leena (toim.) 2008. 14 puheenvuoroa sosionomien (AMK) asemasta Suomen hyvinvointiasiantuntijajärjestelmässä. Kemi-Tornion ammattikorkeakoulun julkaisuja.

Elektroniset lähteet:

Hannula, Aino 2000 Tiedostaminen ja muutos Paulo Freiren ajattelussa, systemaattinen analyysi sorrettujen pedagogiikassa. Helsingin yliopiston verkkojulkaisut 2000. Viitattu 6.3.2012. <http://ethesis.helsinki.fi>.

Kajaanin ammattikorkeakoulu i.a. Teoreettis-käsitteellinen tutkimus. Viitattu 9.4.2012. <http://www.kajak.fi/?depid=14572>.

Laki lastensuojelusta 03/2012 www.finlex.fi.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos i.a. Lastensuojelun käsikirja. Viitattu 26.10.2011. www.sosiaaliportti.fi.

Pyörälä, Eeva i.a. Johdatus laadullisen tutkimuksen metodologiaan. Oppimisen kehittämissyksikkö, Helsingin yliopisto. <http://www.valt.helsinki.fi>.

Sosiaali- ja terveydenhuollon kansallinen kehittämisohjelma Kaste 2012-2015. Viitattu 3.3.2012. www.stm.fi.

Valtioneuvoston kanslia, pääministeri Jyrki Kataisen Hallitusohjelma 11/2011. Viitattu 20.3.2012. www.valtioneuvosto.fi.